

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО
ГОДИШНИК НА ЮРИДИЧЕСКИЯ ФАКУЛТЕТ

AUREA

ЗЛАТНИ ПРАВИЛА

4/2010

УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО "СТОПАНСТВО"
София, 2010

Всички права са запазени! Не се разрешават копиране, възпроизвеждане и разпространение на книги или на части от тях по какъвто и да е начин без писменото разрешение на УИ "Стопанство".

Авторите носят пълна отговорност за авторството си и за оригиналността на произведението, както и за грешки, допуснати по тяхна вина.

© Колектив

© УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО "СТОПАНСТВО"

Директор: доц. д-р Милчо Толев, тел. 81-95-564

Гл. редактор: Вана Миленкова, тел. 862-88-57, 81-95-359

Худ.-техн. редакция: Истилин Божилков, тел. 81-95-517

Счетоводство: Румяна Машкова, тел. 81-95-665

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО
София, Студентски град "Христо Ботев"

Посвещава се на 20-годишнината
от създаването
на Юридическия факултет на УНСС

СЕКЦИЯ "ПУБЛИЧНОПРАВНИ НАУКИ"

20 ГОДИНИ ЮФ И 90 ГОДИНИ ЮРИДИЧЕСКО ОБРАЗОВАНИЕ В УНСС

проф. д-р Христина Балабанова,
катедра "Публичноправни науки", ЮФ, УНСС

Уважаеми господа и господи,

Повод за нашето тържествено събрание е отбелязването на 20-годишнината от създаването на ЮФ при УНСС и 90 години от началото на юридическото образование в нашия университет. Днес ЮФ има всички исторически и морални основания да търси корените си в далечното минало още при основаването на университета и да се счита за достоен продължител на една дълголетна и богата образователно-научна традиция.

Историческият анализ разкрива началото на юридическото образование в нашия университет в далечната 1920 г., когато на 10.10. в София е открит Свободният университет (Балкански близкоизточен институт). Той става второто висше училище в страната след Софийския държавен университет и първото със специализиран икономически профил. Свободният университет носи новаторски характер и в друг аспект. За кратко време той се утвърждава като втори висш образователен и научен център в България, включително и в сферата на юридическото образование. Новата Алма матер предлага за първи път на младежите обучение, при което правните науки най-ясно се обвързват и допълват с предлаганите специални икономически дисциплини.

Развитието на юридическото образование в университета ни може да се систематизира условно в три периода, през които се очертават няколко основни тенденции. Периодите бихме ги нарекли: начален - от 1920 - 1940 г., междинен 1940 - 1991 г., съвременен от 1991 до наши дни.

За началния период (1920 - 1940 г.) юридическото образование е позиционирано в един от трите основни факултета на университета, а именно в "Административно-финансовия", който има за задача да подготвя кадри за публичния и частния сектор в областите администрация, финанси, митници, индустрия, застраховане, банки и т.н.

Освен организационното обособяване на юридическото образование за този период е характерно и засилено изучаване на редица правни дисциплини.

В първите учебни планове са застъпени дисциплини като: Основи на държавата и правото, Сравнително гражданско право, Конституционно право, Административно право, Съдебно право, Търговско и морско право, Международно частно право, Финансово право.

Друга особено важна тенденция, характерна за този начален период, е, че за отделните правни дисциплини са привлечени особено видни, изтъкнати учени на съвременното като: проф. Бобчев, акад. П. Стайнов и др.

От 1930 г. като нов предмет е въведено Трудово право, като курсът се поема от проф. Илия Янулов. Малко по-късно през 1932 г. се въвежда курс по Кооперативно право, възложен на проф. Силяновски.

Положителна тенденция в образователния процес е фактът, че академичното ръководство поставя акцент върху **практическата насоченост** на обучението. Тази практическа насоченост е очертана като същностна особеност за целия университет, отличаваща го от Софийския държавен университет.

Възприетата линия на засилената практическа подготовка води до постоянно търсене на различни форми за разширяване на практическите умения на студентите. Що се отнася до програмата по административно право, акад. Стайнов и проф. Т. Кулев въвеждат за **първи път през 1930 г. в програмата и административна практика**. Целта е студентите да познават актуалните въпроси и практиките за разрешаването им, каквито са тези за: държавен и общински отчет, съставяне и практика на общински и окръжни бюджети, платажни запоеведи, търгове и предпрития, боравене с тържни книжа, техника на проверки и ревизии, оспорване на постановления, класиране, щат и заплатата на чиновниците, пенсии и др.

За първи път се привличат и изтъкнати лица от практиката. Такъв е случаят с г-н Иван Петков - съветник в тогавашната Върхов-

на сметна палата, и неговото привличане за асистент по административна практика. Засилването на практическите умения на студентите се наблюдава и с предложените, направени през 1932 г. от проф. С. Бобчев, проф. Генов, д-р Ст. Данев за включване в учебните програми на: **разработване и решаване на правни казуси**, такива по конфликти, брачни въпроси, екстрадиция и др.

Заслужава да се отбележи, че през целия период от съществуването на Свободния университет за всички факултети, в това число и за юридическото образование, е характерно **силно застъпено езиково обучение**. Изучават се френски, руски, английски, немски, италиански, гръцки, румънски, чешки и други езици. Това обстоятелство дава възможност да се ползва чужда литература, да се повиши информираността за теорията и практиката на други държави, студентите да се запознаят широко със законодателството на други страни.

Засилява се разработката на учебници и учебни помагала. В началото учебната литература е твърде оскъдна, макар че съществуват издания по международно право от проф. Богаевски, обща част на административното право от проф. Т. Кулев и др., чиято съпоставимост със съдържанието на учебните материали с водещи европейски университети е очевидна.

Друга неоспорима тенденция е възможността за обучение на студентите в чужда държава и признаването на семестри при есигналното продължаване на обучението им в чужбина.

Особено тесни са международните контакти на нашия университет със Свободния университет в Париж, като френските студенти изучават широко застъпените у нас: Международно право, Административно право, Търговско право и др.

Големият залог за успехите, придобитият авторитет за развитието на юридическото образование за този начален период е и неговият силен преподавателски екип. Още от самото начало в него участват цяла плеяда бивши, настоящи и бъдещи министри, депутати, министър-председатели. Наред с ректора проф. С. Бобчев знания на младите хора дават още: акад. П. Стайнов, проф. Баламезов, д-р Стоян Данев, проф. Абраршев, проф. Венелин Ганев, проф. Вл. Моллов, проф. Йосиф Фадеенхехт, проф. Т. Кулев, проф. Петко Стоянов и др.

Безспорно най-големи заслуги за развитието на юридическото образование в Свободния университет има основателят и първи ректор

на университета **проф. С. Бобчев**. Проф. Бобчев е политик, държавник, юрист, публицист, учен с енциклопедични интереси и познания, оставил значим принос в различни научни области. Особено богата е неговата научноизследователска дейност, пряко свързана с преподаването му в Свободния университет. Той е автор на монографични трудове, учебници, публикува над 4000 статии, основател и над 30 години е главен редактор на списание **"Юридически преглед"**. Друга известна личност е д-р Стоян Данев, завършил право в Цюрих, министър-председател за периода 1902 - 1903 г., професор в Свободния университет, председател на Българския червен кръст, член на постоянния Арбитражен съд в Хага.

Сред видните български юристи и преподаватели в Свободния университет е проф. Венелин Ганев, който преподава обща теория на правото и търговско право, народен представител и пълномощен министър във Франция, основател на Лигата за защита правата на човека. Проф. Йосиф Фаленхехт, завършил право в Лайпциг, специализирал в Болоня и Торино, преподава гражданско право в нашия университет. Акад. П. Стайнов завършва право в Гренобъл и Париж, народен представител, министър, член на БАН, член на Международния институт по публично право - Париж, преподава административно право в Свободния университет.

Сред имената на други видни наши юристи, преподавали в нашия университет, се открояват тези на проф. Абрашев, проф. Кулев, проф. Генев, проф. Янулов, почти всички са завършили право в престижни европейски университети и взели активно участие в обществено-политическия живот на страната.

Юридическото образование в Свободния университет се развива по различни направления. Правната тематика присъства не само при провеждане на сериозните занимания в аудиториите, но и във всички останали измерения на академичния живот. Впечатляват **публичните лекции** на юристите преподаватели по актуални проблеми на съвременното. В тази връзка, без изчерпателно да изброяваме всички прояви, можем да посочим лекциите на проф. Кулев "Правосъдие и администрация", "Заченки и творци на народното правосъзнание във време на османското владичество" от проф. С. Бобчев, "Уеднаквяване на гражданското и търговското право" от д-р С. Данев, "Правната идея у Шамлер и Биндлер и естественото право" от проф. Силиновски и др.

Особено важна тенденция за развитието на юридическото образование в Свободния университет за посочения период е неговото **значително разширяване чрез създаване на различни институти**. Пример за това е учреденият към Свободния университет Институт за административни изследвания, който е провокиран от значимия интерес към административното право, дейността на държавата и обществените служби. Институтът по замисъл е затворено дружество, чиито членове работят в областта на науката, юриспруденцията, практиката, законодателството, обединени от интереса си към административната и административното право. За първи председател е избран М. Генадиев - дългогодишен член на ВАС, а за подпредседател - акад. Петко Стайнов. Идеята е този институт да прерасне в общ институт за държавно право, включващ като секции освен административно, още и международно право, конституционно право и политически науки.

През 1938 г. новият Директорат на университета в лицето на проф. Кулев, проф. Генев и проф. Силиновски - и тримата юристи, спасяват и реформират Свободния университет и го преобразуват във Висше училище за стопански и обществено-политически науки.

За края на посочения период и след приемането на Закона за Държавното висше училище за финансови и административни науки от 1940 г. е характерно, че юридическото образование е позиционирано на ниво отделни катедри към създадените два отдела-финансов и административен. Към финансовия отдел е катедрата - "Гражданско и търговско право", а към административния отдел са включени катедрите "Държавно и конституционно право", "Административно право", "Административно учение", "Трудово право и социално законодателство".

В учебните планове са предвидени и допълнителни правни дисциплини като: Увод в правната наука, Администрация и полиция, Общинско право, Военна администрация, Основни начала на наказателното право, Престъпления по служба, Наказателни разпоредби в административните закони, Финанси на самоуправителните тела, Държавни и общински стопански предприятия, Превозно и съобщително дело, Кооперативно право, Благоустройство на населените места, Между държавно и международно частно право, Основни начала на наказателното съдопроизводство и др.

Изброените дисциплини не само ни показват как са се развивали правната наука и правните отрасли през изследвания период, но още веднъж доказват, че юридическото образование в нашия университет е протичало адекватно на всички обществено-политически процеси в страната и е цялостно всеобхватно на подготовката на бъдещите специалисти икономисти.

Изложените факти за анализирания период очертават един от най-важните приоритети на образованието в нашия университет, а именно подготовката на бъдещите икономисти в съчетание с изучаване на множество правни дисциплини, гарантиращи широкопрофилна подготовка на младежите и осигуряваща успешна професионална кариера. Свой принос за постигане на целите и задачите на университета имат и преподавателите юристи, които отдават знанията и опита си на младите хора и съдействат за цялостното развитие на правната наука в страната ни.

През втория период (1940-1991 г.) юридическото образование в нашето висше училище продължава да се развива. От 1954 г. организиционно то е обособено в катедра "Правни науки" към факултета МИО.

Очертаните вече тенденции за засилено юридическо обучение на бъдещите икономисти, въвеждането на нови правни учебни дисциплини, засилената практическа насоченост и други се запазват и доразвиват и през този период. Особено значимо е участието на други видни български учени в обучението на студентите.

Този период се свързва с имената на проф. Димитър Димитров, проф. Михаил Геновски, проф. Веселин Христофоров, проф. Филип Рачев и др.

Проф. Димитър Димитров следва право в Прага, Женева, София. Специализира в Падуа - Италия, заместник-ректор на ВИИ К. Маркс, основател и дългогодишен ръководител на катедра "Правни науки". Той е виден общественик, държавник, член на ЦК на БЗНС и главен редактор на сп. "Земеделско знаме", политик, народен представител в няколко народни събрания на България. Научните му интереси са свързани с административното право, общинското право, икономическата функция на държавата, правото на собственост, двойното подчинение при управление на народното стопанство, международното право, международната политика и др.

Проф. Михаил Геновски е учен с икономическо и юридическо образование, учен-енциклопедист, един от първите доктори на юридическите науки в България. Завършва право в Софийския университет, адвокатства и от 1952 г. е редовен професор в катедра "Правни науки" на нашия университет. Под негово ръководство юридическото образование във ВИИ "К. Маркс" се усъвършенства чрез разработването на редица учебници и учебни помагала. Използвайки колективния метод на работа, проф. Геновски ръководи авторски колектив заедно с акад. Любен Василев, проф. Ал. Кожухаров, проф. Любомир Радумилски, проф. Борис Спасов, проф. Веселин Христофоров и създава двутомник по основи на държавата и правото.

В правната подготовка на студентите той е преподавател новатор. Въвежда встъпителна лекция от хабилитираните преподаватели, за всяка лекция подготвя тезис, експериментира студенти да изнасят лекции по даден въпрос, както и на "изпит без билет" и др. Проф. Геновски е ярок представител на тенденцията за привличане в обучението на университета на видни български учени - изследователи и общественици. Той е един от учредителите на Съюза на учените в България, участник в дружество "Г. Кирков", развива огромна обществен дейност по линия на Земеделския съюз, бил е и министър.

Проф. Веселин Христофоров дълги години е доайен на ЮФ на нашия университет. Виден български учен юрист, работещ по проблемите на администрацията, гражданското, търговското право, административното и финансовото право. Автор е на редица учебници, студии, монографии в посочените области. Под негово ръководство израснаха доктори по право във факултета, продължили неговото научно дело. Към тази "голяма четворка" на Юридическия факултет трябва да посочим и името на проф. Филип Рачев, дългогодишен преподавател, учен изследовател в областта на гражданското право, търговското, кооперативното, публичното търговско и административното право.

За този период е характерна и една нова тенденция в развитието на юридическото образование в университета, а именно **подготовка на собствените кадри на факултета** и създаване на нужните условия за тяхното научно израсване. Тази тенденция убедително е продължена и доразвита от проф. Рачев. Проф. Рачев заедно с доц. Неделчева за първи път въвеждат профилираното правно обучение, така че

студентите освен Основни на правото започват да изучават и други правни дисциплини: Правно регулиране на индустрията, Транспортно право, Аварно право, Правно регулиране на външноикономическата дейност, Морско право и други. Проф. Ф. Рачев въвежда за първи път дисциплината Стопанско право, предшественик на търговското право в условията на планова икономика. Той подготвя редица доктори, доценти от факултета и по този начин създава необходимите условия за кадрово укрепване и стабилизирание на факултета.

Отличителна черта на посочения период са **разширяване и развиване на преподавателския състав със собствени кадри**. Той включва учениците: проф. Златарев, проф. Божана Неделчева, проф. Златка Сукарева, проф. Иван Владимиров проф. Любен Караниколов, за определен период работеха и д-р Елена Кирчева, доц. Снежана Богушарова и др.

Началото на третия период от 1991 г. се свързва с учредяването на самостоятелен Юридически факултет във висшето ни училище на основата на вече съществуващи юридически департамент. Негов първи декан е проф. Любен Караниколов. Основател и дългогодишен ръководител на Юридически факултет проф. Караниколов претърпява, доразвива и обогатява всички наложили се вече близо 90 години тенденции в юридическото образование в нашия университет.

ЮФ се състои от пет катедри: "Частноправни" и "Публично-правни науки" и катедри "История", "Философия" и "Социално-икономически теории". Запазва се наименованието Юридически факултет, което според тогава действащото законодателство е основно изискване за придобиване на квалификацията юрист.

Численият състав се разширява до близо 50 души. Разработени и усъвършенствани са учебните програми и учебният план на специалност Право съобразно приетата вече НЕДИСП. Освен предвидените в наредбата задължителни дисциплини са въведени нови избираеми учебни дисциплини, като Банково право, Борово право, Съдебна риторика, Строително право, Сравнително гражданско и търговско право и др.

За първи път успешно се провеждат правни лектории, чиито гости са видни общественици и магистрати. За първи път е създадена и съдебна зала за студентите. Привлечени са видни учени и дейци от

практиката като проф. Корнезов, д-р Бойко Рашков, Димитър Попов, Петър Корнажев, Тома Жеков, проф. Евгени Танчев и др.

Дадена е възможност на бъдещите икономисти да изучават като втора специалност Право, и обратно, и по този начин обучението в нашия ЮФ става по-атрактивно в сравнение с останалите юридически факултети.

Наше е и усилено развитие на кадровия състав с хабилитации на преподавателите и защитени дисертации.

Това прогресивно развитие е продължено и от другия декан на факултета - проф. Георги Боянов. В състава на факултета продължават да са същите катедри, но численият състав е увеличен до около 60 души. Съобразно с НЕДИСП, която уеднаквява юридическото образование във всички факултети в страната, в учебния план допълнително се включват избираеми дисциплини като: Нотариално право, Процесуално право на съда на ЕС, Общинско право, Американско право, Кооперативно право и др.

За първи път ЮФ е акредитиран от НАОА и е получил програмна акредитация на специалността и на две докторантури - Гражданско и Семейно право и Административно право и административен процес. Функционира и е включена в учебния план и правната клиника.

Наблюдава се кадрово укрепване на факултета с избиране на 6 професори, над 10 доктори по право и хабилитации. Привлечени са да работят като съвместители видни български учени: проф. Чинова, проф. Д. Г. Руев, проф. Колева, проф. Ст. Наумова, проф. Г. Бойчев и др.

Днес ЮФ на УНСС е изграден само от правни катедри. Наред с вече съществуващите катедри по частноправни науки, публично-правни науки, бе учредена и катедра по наказателноправни науки.

В учебния план на специалността броят на задължителните дисциплини е разширен спрямо посочените в НЕДЕСП. Включени са по решение на ФС на ЮФ като задължителни още: Право на държавна служба, Авторско и изобретателско право, Римско частно право, Изпълнение на наказанията и др.

Специфична особеност на обучението в нашия факултет е широката палитра от избираеми дисциплини. Съществуващата до този момент тенденция на голям брой избираеми дисциплини е допълнена и с други. Само в нашия факултет се изучават: Потребителско право, Конкурентно право, Австрийско право, Американско право, Правен

режим на обществените поръчки, Медийно право, Миграционно право, Църковно право, както и Международен наказателен процес, Производство по задържане с Европейска заповед за задържане и др.

Благодарение на ректорското ръководство на УНСС и лично на проф. Борисов изцяло е обновена материално-техническата база, създалени са нови кабинети, оборудвани с компютри, интернет връзка, телефони, факс и др. В момента в процес на изграждане е лаборатория по криминалистика - кабинет 1095.

ЮФ на УНСС получи една от най-високите оценки за програмна акредитация по специалността, преутвърдена е и акредитацията по ОКС "доктор" по гражданско и семейно право и административно право и административен процес.

Продължена е тенденцията за привличане в учебния процес на видни български учени и общественици. Тук преподават проф. Здравко Трайков, проф. Иван Стоянов, проф. Румен Марков, проф. Мария Костова, проф. Гълъбина Петрова и др.

Под патронажа на ректора на УНСС проф. Борисов се провежда правна лектория с участието на видни магистрати и политици. По инициатива и с дейното участие на студентите се полага началото на ежегодна лятна научна конференция. Вече са наградени с грамоти отличилите се студенти. Провежда се и ежегоден бал на абсолюенти-те. Наши студенти печелат призови места в национални конкурси.

За първи път ЮФ издава свой Годишник AUREA "Златни правила". Излезлите вече броеве са посветени на 90-годишнината от рождението на проф. Христофоров, 90 години УНСС, 20 години ЮФ и др. Създадени са колективни учебници и учебни помагала по основи на правото, търговско право, включително и за дистанционно обучение. Публикационната активност на преподавателския състав значително е завишена. За последните два акредитационни периода общо монографите, учебниците, учебните помагала надхвърлят 850 бр.

Успешно са приключили 4 хабилитации на преподавателския състав на факултета, 6 докторанти и др.

Значителна работа е разгърната и по линия на международните контакти на ЮФ - ЕЛФА, Фламандския фонд, сътрудничество с университета Краков, с водещи италиански университети по римско право и др.

Благодарение на активното участие на преподавателския състав на факултета, на съдействието на цялото ректорско ръководство на УНСС и лично на г-н ректора проф. Борисов ЮФ на УНСС е достоен продължител на свято дело на първите учени юристи в нашия университет.

Днес академичният състав на ЮФ се състои от учени, разработили на първи път в правната наука проблеми, заслужаващи висока научна оценка и притежаващи новаторски характер. Нека споменем труда на доц. Божана Неделчева "Патентно дело", поставил основите на юридическото изследване на въпросите на интелектуалната собственост, труда на проф. Златка Сукарева "Правна защита на потребителите" - поставил началото на потребителското право в Р България, преподаватели от факултета за първи път след приемането на Конституцията от 1991 г. са разработили проблемите на данъчния ревизионен акт (проф. Любен Караниколов), на валутното законодателство и валутния контрол (проф. Златарев), на търговския арбитраж, търговската несъстоятелност (проф. Иван Владимиров), основите на вещното право (проф. Г. Боянов), проблемите на семейното и наследствено право след приемане на новия Семейен кодекс (проф. С. Тасев), въпросите на търговското предприятие (доц. Б. Ланджев), на ограничената имуществена отговорност по КТ (проф. Ат. Василев), на разделенията имуществе, проблемите на правораздаването (проф. Д. Радев), на местното самоуправление, държавните служители и административната изпълнителна власт (проф. Хр. Батабанова), на публичното предлагане на ценни книжа (проф. Валери Димитров), наши учени като доц. Цретаков положили основите на конкурентното право в България, на авторските и сродните им права (доц. Тана Йосифова), на проблемите на новите договори по римско частно право - доц. К. Танев и др.

Академичният състав на ЮФ на УНСС и днес е радостен на юридическото образование и активен участник в подготовката на бъдещите юристи на страната.

Честит празник, колеги! На добър час!